

תערוכה בתל אביב
אוצרת: עידית טולידאנו
צילום: ארנן רותם

המסכה שבינינו

תערוכה יוצאת דופן בתל אביב מציגה מגוון עצום של מסכות המייצגות טקסים מתרבויות שונות מכל רחבי אפריקה

מעטים מכירים את הגלריה ללימודי אפריקה במגדלי אלרוב, בשדרות רוטשילד שבלב תל אביב. כעת ישנה הזדמנות מצוינת לעשות זאת, בזכות תערוכה ייחודית ושובת לב: "המסכה שבינינו", המאכלסת כ-60 מסכות אפריקאיות.

"לאורך כל ההיסטוריה האנושית וכמעט בכל תרבויות העולם, בני אדם עשו שימוש במסכות, אם היה זה במהלך טקסים או הצגות תיאטרון", מספרת אוצרת התערוכה, עידית טולידאנו. "באפריקה קיים קורפוס עצום של מסכות, שיחד עם המופעים המלווים אותן הן אולי ביטויי האמנות הבולטים והמרשימים ביותר הקיימים ביבשת". לדבריה, מסכות מופיעות במגוון רחב של נסיבות ברחבי היבשת, לדוגמה בזמן הקציר, הכנה למלחמה, או סתם לשם שעשוע (תפקיד שהלך והתחזק עם חדירת הדתות המונותאיסטיות). אך ברוב המקרים מדובר בטקסי מעבר, ובעיקר בכל הקשור לתהליך החניכה לגבריות ובטקסי קבורה. וכן במעברים אחרים כגון טקסי נישואין, קבלת תפקיד חשוב (לדוגמה המלכת מלך) ובכמה חברות - אף חניכת נערות לנשים.

"אותם טקסים לרוב משמשים ככלי לשינוי של הפרט בחברה ולשינוי חברתי כולל, בו החוכמה והניסיון של הדור המבוגר מועברים לשאר הקהילה. המסכות, בטקסים אלו, מייצגות רוחות של אבות קדומים, רוחות טבע, או בעלי חיים משמעותיים לסביבת המחיה של אותה קבוצה. חלק מהמסכות משלבות תכונות אדם ובעלי חיים וברוב המקרים הן אינן מזוהות בברור".

נוסף על כך, בחברות רבות ביבשת המסכה לא בהכרח צריכה להיות מסך המסתיר את האדם העוטה אותה, על מנת שכל הקהילה תראה לנגד עיניה פרסונה אחרת ולכן, ניתן למצוא באפריקה מסכות מסוגים שונים: מסכות קסדה (המכסות את כל הראש), מסכות כובע (נחבשות על הראש בלבד), מסכות המיועדות להקשר על המצח, ואחרות להינשא על הכתפיים. חלקן בעלות ידית לנשיאה ביד, אחרות נועדו להיקשר לירך. ביניהן ענקיות או מיניאטוריות עשויות שנהב, עצם או יצוקות ברונזה ואפילו זהב. ולעיתים, גם עיטור הגוף בצבע יכול לשמש לאותה מטרה.

תערוכת "המסכה שבינוני" מציגה מגוון עצום של מסכות המייצגות אינסוף טקסים מתרבויות שונות מכל רחבי אפריקה. "מטרת התערוכה איננה לבחון את נסיבות השימוש בכל מסכה ומסכה ואפילו לא את הדפוסים התרבותיים שהן מייצגות, אלא לנסות ולהבין מהו סוד עוצמתה של המסכה שהפך אותה לתופעה אוניברסאלית, ומה יש בה שהופך אותה לסוכן חברתי כל כך חיוני בשלבים מהותיים של חברות רבות".

כך או אחרת, מדובר במפגש עם מאסה עצומה של מסכות שיוצר חוויה אימפרסיוניסטית. אופן תליית המסכות בחלל מזמין את המבקר לחוות את התחושה של העוצמה המוענקת לאדם המוסתר מאחורי מסכה, ויחד עם זאת לנסות לדמיין את החוויה העוברת על אדם בנוכחות אדם עטוי מסכה ועוד יותר - בנוכחות מסכות רבות. "ואחרי כל זאת, אל לנו לשכוח כי המסכה היא יצירת אמנות וראויה להערכה ככזאת", מסכמת טולידאנו. כדאי לדעת כי הכניסה לתערוכה בתיאום מראש. ■

